

Sygn. akt II CSKP 86/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa A. Ł.

przeciwko A. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 17 lutego 2022 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 27 marca 2019 r., sygn. akt I AGa [...],

I. uchyla zaskarżony wyrok w pkt 1 a) obejmującym zmianę wyroku Sądu I instancji przez częściowe uchylenie nakazu zapłaty z dnia 30 listopada 2015 roku wydanego w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w O. w sprawie o sygn. Akt V G Nc [...] i oddalenie w tym zakresie powództwa – co do kwoty 82.530,56 (osiemdziesiąt dwa tysiące pięćset trzydzieści 56/100) zł wraz z odsetkami ustawowymi w stosownej części, w pkt 2 oddalającą apelację A. Ł. we wskazanym wyżej zakresie oraz co do rozstrzygnięć

o kosztach postępowania zawartych w pkt 1 b i 3, i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego;

II. oddała skargę kasacyjną w pozostałej części.

UZASADNIENIE

Powód A. Ł., prowadzący działalność gospodarczą pod firmą Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „I.” A. Ł. w B., wystąpił przeciwko pozwanej A. K., prowadzącej działalność gospodarczą pod firmą: „A.” A. K. w O., z żądaniem zapłaty kwoty 437.208,14 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu i kosztami procesu, na podstawie wypełnionego weksla *in blanco*, który stanowił zabezpieczenie roszczeń Powoda o zapłatę wynagrodzenia umownego.

Sąd Okręgowy w O. zadośćuczynił powyższemu powództwu w nakazie zapłaty w postępowaniu nakazowym z 30 listopada 2015 r., w którym zobowiązał pozwaną do zapłaty na rzecz powoda kwot: 437.208,14 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 13 listopada 2015 roku do dnia zapłaty oraz 12.683 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Pozwana w zarzutach od powyższego nakazu zapłaty wniosła o jego uchylenie z równoczesnym oddaleniem powództwa na koszt powoda.

Wyrokiem z 22 października 2018 r. Sąd Okręgowy w O. uchylił w całości nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z 30 listopada 2015 roku i oddalił powództwo (pkt I), a ponadto zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 26.384,70 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt II).

Rozstrzygnięcie to zostało oparte na następujących ustaleniach faktycznych:

Strony pozostawały w stałych stosunkach gospodarczych, w ramach których Powód wykonywał roboty budowlane jako podwykonawca Pozwanej.

W dniu 9 września 2011 r. strony zawarły umowę, na mocy której Powód przyjął do wykonania stolarkę aluminiową, co służyć miało realizacji przez Pozwaną zadania inwestycyjnego p.n. „Remont i przebudowa na Gimnazjum budynku

szkoleniowego nr [...] w M.. Etap II „Budowa infrastruktury sportowej”. W § 8 umowy ustalono, że strony podpiszą później kontrakt zasadniczy na realizację tego zadania o treści zgodnej z umową, jaką Pozwana zawrze z M. W. S.A.; w chwili gdy do tego dojdzie umowa z 9 września 2011 roku traciła ważność.

W dniu 12 września 2011 roku Pozwana przedłożyła Powodowi weksel *in blanco* wraz z deklaracją wekslową, który mógł zostać wypełniony przez Powoda w przypadku niedotrzymania umówionych terminów płatności, przy czym wierzyciel wekslowy był upoważniony do wypełnienia weksla na sumę odpowiadającą zadłużeniu Pozwanej z tytułu zobowiązań względem powoda, w tym odsetek i kosztów procesu.

W dniu 28 września 2011 roku strony zawarły umowę, na mocy której Pozwany przyjął do wykonania dostawę i montaż ślusarki aluminiowej na budowie p.n. „Remont i przebudowa na Gimnazjum budynku szkoleniowego nr [...] w M.. Etap II „Budowa infrastruktury sportowej””. Wynagrodzenie określono na kwotę 787.500 zł netto, zaś zabezpieczeniem należytego wykonania przedmiotu umowy miało być zatrzymanie przez Pozwaną 10% wynagrodzenia brutto. Połowa zabezpieczonej kwoty miała zostać zwrócona w terminie 30 dni od podpisania odbioru końcowego, zaś druga połowa po upływie terminów gwarancji jakości oraz rękojmi - na pisemny wniosek powoda. Termin obowiązywania gwarancji określono na 5 lat i 1 miesiąc od momentu bezusterkowego odbioru robót.

W dniu 20 lutego 2012 roku strony zawarły umowę na wykonanie prac budowlanych w obiekcie „C.” w O., które Pozwana miała zrealizować na mocy umowy zawartej z głównym wykonawcą: „P.” Przedsiębiorstwem Budownictwa [...] sp. z o.o. w O.. Przedmiotem umowy było wykonanie przez powoda fasad szklanych w nowobudowanym biurowcu.

Wynagrodzenie Powoda określono na kwotę 1.080.000 zł netto, czyli 1.328.400 zł brutto. Zarówno umowa zawarta przez Pozwaną z głównym wykonawcą, jak i umowa zawarta przez strony, przewidywały kary umowne, m.in. w wysokości 0,5% wynagrodzenia brutto za każdy dzień opóźnienia w wykonaniu przedmiotu umowy. Powód, mimo wielokrotnych monitów, nie dokonywał z odpowiednim wyprzedzeniem zamówień, nadto dysponował zbyt małą liczbą

pracowników, co przełożyło się na odbiór prac z 35-dniowym opóźnieniem. Wykonanie prac miało nastąpić w dniu 30 maja 2012 r., zaś roboty zostały zgłoszone do odbioru dopiero 3 lipca 2012 r. W związku z powyższym opóźnieniem Pozwana naliczyła karę umowną w wysokości 232.470 zł; jednocześnie w związku z powstałym opóźnieniem „P.” obciążyła Pozwaną karą umowną w kwocie 253.995 zł.

W dniu 6 lipca 2012 r. Pozwana wystawiła Powodowi notę obciążeniową nr [...] na kwotę 237.470 zł i wezwała go do zapłaty. W dniu 10 lipca 2012 roku Pozwana złożyła też Powodowi oświadczenie o potrąceniu w/w należności z kwotą wynagrodzenia pozostałego Powodowi do zapłaty w kwocie 394.338 zł, która to kwota wynikała z faktury VAT nr [...].

W dniu 1 czerwca 2012 r. Powód przyjął do realizacji zlecenie wykonania, dostawy i montażu fasad w obiekcie w O. zgodnie z projektem technicznym i ustaleniami stron. Wynagrodzenie określono na kwotę 36.600 zł, zaś zabezpieczeniem należytego wykonania przedmiotu umowy miało być zatrzymanie przez Pozwaną 3.660 zł. Kwota powyższa miała zostać wypłacona w terminie 30 dni od podpisania przez inwestora protokołu odbioru końcowego oraz po wniesieniu zabezpieczenia za wykonane roboty w wysokości 3.660 zł w formie weksla *in blanco* wraz z deklaracją.

W dniu 3 lipca 2012 r. Powód przyjął do wykonania zlecenie na dostawę i montaż fasad aluminiowych wraz z obróbkami elementów uszkodzonych w wyniku pożaru w obiekcie C.. Wynagrodzenie określono na kwotę 48.774 zł, zaś zabezpieczeniem należytego wykonania przedmiotu umowy miał być weksel na 5% wartości zamówienia. W przypadku niedostarczenia weksla Pozwana miała prawo zatrzymać 5% wartości z faktury tytułem zabezpieczenia do czasu dostarczenia weksla lub upływu gwarancji.

W dniu 6 czerwca 2012 roku strony zawarły umowę, aneksowaną w dniu 24 lipca 2012 r., na mocy której Pozwany przyjął obowiązek wykonania robót budowlanych, polegających na remoncie dachu Miejskiej Hali Targowej w G.. Wynagrodzenie określono na kwotę 655.260 zł netto. Przedmiotem prac było wykonanie i montaż nowych podstaw świetlików w dachu łukowym z blachy

stalowej i profili stalowych, montaż nowych świetlików o konstrukcji słupowo-ryglowej z profili aluminiowych wykonanych w systemie fasady strukturalnej, wykonanie i montaż niezbędnych obróbek blacharskich wokół nowo zamontowanych świetlików, dostawa i montaż siłowników do 16 klap oddymiających w dachu oraz realizacja innych robót naprawczych i wykończeniowych niezbędnych do wykonania przedmiotu zamówienia. Powód udzielił 60-miesięcznej gwarancji na wykonane roboty budowlane, licząc od dnia odbioru końcowego. Strony ustaliły, że za opóźnienie w usunięciu wad i usterek, stwierdzonych przy odbiorze lub ujawnionych w okresie gwarancji, powód zapłaci pozwanej karę umowną w wysokości 0,08% wynagrodzenia brutto, za każdy dzień opóźnienia - liczony od terminu wyznaczonego przez Pozwaną na usunięcie usterek.

Powód, przy wykonywaniu powyższej umowy, wadliwie zamontował siłownik w jednym z okien. Mimo wezwania do usunięcia powyższej usterki w terminie do 31 sierpnia 2012 r., Powód nie dokonał naprawy, wskazując na wadliwość zamontowanych siłowników zakupionych od Powódki i wzywając ją do wykonania naprawy. W związku z powyższym, Pozwana przeprowadziła naprawę za pośrednictwem osoby trzeciej. Usterka została usunięta w dniu 24 września 2013 roku. W związku z tym Pozwana naliczyła Powodowi karę umowną za 44 dni opóźnienia w kwocie 28.369,88 zł. Nadto, poniosła szkodę w postaci kosztów naprawy zastępczej. W dniu 10 stycznia 2014 roku wystawiła więc Powodowi notę obciążeniową nr [X.] na kwotę 28.369,88 zł, a następnie złożyła mu oświadczenie o potrąceniu powyższej należności z wymagalnymi wierzytelnościami powoda.

W związku z tą samą inwestycją stwierdzono kolejną usterkę, tj. niedomykające się okno oraz pękniętą szybę. Pozwana zgłosiła powyższe Powodowi, który jednak odmówił naprawy stwierdzając, że wynikają one z wadliwości sprzedanych przez pozwaną elementów. Usterka wynikała z wadliwego montażu, za który odpowiedzialność ponosił Powód. Pozwana określiła mu termin na naprawę usterki do 7 października 2013 roku. Naprawa zastępcza przeprowadzona przez Pozwaną zakończyła się w dniu 8 maja 2014 roku. W związku z powyższą usterką Pozwana naliczyła karę umowną za 212 dni opóźnienia w kwocie 136.691,24 zł. Pozwana poniosła szkodę w postaci

kosztów naprawy zastępczej. W dniu 8 maja 2014 roku wystawiła więc powodowi notę obciążeniową nr [Y.] na kwotę 136.691,24 zł, a następnie złożyła mu oświadczenie o potrąceniu powyższej należności z wymagalnymi wierzytelnościami powoda.

Na skutek dokonanych potrąceń wierzytelności Powoda względem Pozwanej wygasły w całości.

Pismem z 2 listopada 2015 roku Powód poinformował pozwaną o wypełnieniu weksla *in blanco* oraz wezwał ją do zapłaty kwoty 437.208,14 zł w terminie 7 dni.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo okazało się bezzasadne, co w konsekwencji prowadzić musiało do uchylenia wydanego w sprawie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, zgodnie z art. 496 k.p.c. i oddalenia powództwa.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do tego, czy weksel *in blanco* złożony przez Pozwaną mógł obejmować również wierzytelności, które nie dotyczyły umowy z 9 września 2011 roku, Sąd uznał, że złożona do weksla deklaracja wekslowa nie ograniczała możliwości wypełnienia weksla wyłącznie do wierzytelności powstałych z tytułu umowy z 28 września 2011r., przeciwnie - poprzez wskazanie upoważnienia do wypełnienia weksla na „sumę odpowiadającą zadłużeniu (...) z tytułu zobowiązań”, pozwana umożliwiła powodowi wypełnienie weksla również w związku z innymi umowami. Sąd nie podzielił również stanowiska pozwanej w zakresie w jakim wskazywała, iż roszczenie dochodzone pozwem uległo przedawnieniu.

Niezależnie od powyższego, powództwo ostatecznie podlegało oddaleniu wobec uznania, że roszczenia dochodzone pozwem wygasły w następstwie skutecznie dokonanych potrąceń. Pomimo tego, że postępowanie toczyło się po wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, ograniczenie z art. 498 § 3 k.p.c. nie miało zastosowania.

Sąd uwzględnił zarzut potrącenia z tytułu kar umownych w następujących kwotach i w uwzględnieniu następujących okoliczności i argumentów z tytułu kary umownej za opóźnienie w wykonaniu przedmiotu umowy zawartej w dniu 20 lutego

2012 r. na wykonanie robót budowlanych w obiekcie C. w O. - w kwocie wyliczonej przez biegłego, czyli 225.828 zł.

Sąd nie uwzględnił przy tym stanowiska Powoda, że nie ponosi on winy w opóźnieniu wykonania prac z tytułu kary umownej za opóźnienie w usunięciu wad i usterek prac powoda w Hali Targowej w G., polegających na nieprawidłowym montażu siłownika na podstawie umowy nr [...], w kwocie 14.829,71 zł, z tytułu kary umownej za opóźnienie w usunięciu wad i usterek prac Powoda w hali targowej w G. w zakresie niedomykającego się okna i pękniętej szyby na podstawie umowy nr [...] w kwocie 136.691,24 zł. Powód nie usunął bowiem usterki, która spowodowała niedomykanie się okna i pęknięcie szyby przez 212 dni. Pozwana wezwała go do naprawy do 07 października 2013 r. (k. 233), a bezspornie usunięcie wady przez pozwaną było możliwe dopiero w dniu 7 maja 2014 r. (okoliczność nie kwestionowana przez powoda).

W apelacji od tego wyroku Powód zarzucił Sądowi I instancji naruszenie art. 65 § 2 k.c., art. 483 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ § 1 k.c. oraz art. 58 § 2 k.c., art. 484 § 2 k.p.c., art. 493 § 3 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. Wniósł o zmianę wyroku przez utrzymanie w mocy nakazu zapłaty z dnia 30 listopada 2015 roku, co do kwoty 434.977,15 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w transakcjach handlowych od dnia 13 listopada 2015 roku do dnia zapłaty, albo uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z 27 marca 2019 r. Sąd Apelacyjny w [...] zmienił zaskarżony wyrok Sądu I. instancji w punkcie I w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty z 30 listopada 2015 r. wydany przez Sąd Okręgowy w O. w postępowaniu nakazowym co do kwoty 353.677,58 (trzysta pięćdziesiąt trzy tysiące sześćset siedemdziesiąt siedem i 58/100) zł wraz z odsetkami ustawowymi w stosownej części i oddalił powództwo w tym zakresie, a ponadto uchylił zawarte w powyższym nakazie zapłaty orzeczenie o kosztach postępowania nakazowego, ponadto Sąd rozstrzygnął o kosztach postępowania. Wskazał, że apelacja powoda zasługiwała jedynie na częściowe uwzględnienie ze względu na wagę podniesionego w apelacji (pkt I. 2) zarzutu naruszenia art. 483 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ § 1 k.c. oraz art. 58 § 2 k.c., Sąd Apelacyjny zaaprobował w całości ustalenia faktyczne Sądu

Okręgowego, dotyczące zawarcia przez strony umowy z 20 lutego 2012 roku, a przez to skutecznego zastrzeżenia kar umownych w § 8 ust. 1 lit. a-c tej umowy, uznając przez to zarzuty zamieszczone w pkt. 1.1 i II.2 lit. a apelacji powoda za niezasadne.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] wniósł Powód, zaskarżając część przedmiotowego wyroku - tj. pkt 1 w części uchylającej nakaz zapłaty z 30 listopada 2015 r. wydany przez Sąd Okręgowy w O. w postępowaniu nakazowym ponad kwotę 2.230,99 zł wraz z ustawowymi odsetkami w stosownej części, pkt 2 oddalający apelację oraz pkt 3 dotyczący orzeczenia o kosztach procesu. Skargę kasacyjną oparł na zarzutach naruszenia prawa materialnego, tj. art. 483 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ § 1 k.c. oraz art. 58 § 2 k.c., art. 484 § 2 k.p.c., art. 65 § 2 k.c., a także przepisów postępowania, które miały wpływ na wynik postępowania, tj. art. 493 § 3 k.p.c. i art. 328 § 2 w związku z art. 382 i art. 391 § 1 k.p.c. Wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] I Wydział Cywilny z 27 marca 2019 r. w zaskarżonej części oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje, ewentualnie wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uchylenie nakazu zapłaty z 30 listopada 2015 r. wydany przez Sąd Okręgowy w O. w postępowaniu nakazowym co do kwoty 2.230,99 zł wraz z odsetkami ustawowymi w stosownej części oraz orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Skargę kasacyjną wywiodła także Pozwana, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z 27 marca 2019 r. co do punktów 1 i 3. Oparła ją na naruszeniu przepisów prawa materialnego przez niewłaściwą wykładnię art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z postanowieniami deklaracji wekslowej. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w B. z 27 marca 2019 r. w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji Powoda i zasądzenie od niego na rzecz Pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego w całości według norm przepisanych oraz zasądzenie od Powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych. Sąd Najwyższy postanowieniem z 15 maja 2020 r. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej Pozwanej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna Powoda co do zasady zasługiwała na uwzględnienie, nie wszystkie jednak zarzuty Sąd Najwyższy uznał za uzasadnione i podlegające uwzględnieniu.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutu naruszenia art. 483 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ § 1 k.c. oraz art. 58 § 2 k.c. Skarżący zarzuca, iż niedopuszczalne jest takie określenie mechanizmu zapłaty kary umownej, który wskazuje stawkę procentową kary za każdy dzień opóźnienia, bowiem w jego ocenie takie zastrzeżenie nie określa w sposób prawidłowy terminu końcowego naliczania kary umownej, w konsekwencji umożliwiając kreowanie zobowiązania „wieczystego”.

W wyroku z 20 maja 1998 r., I CKN 671/97, Sąd Najwyższy przyjął, że zastrzeżenie kary umownej może nastąpić w postaci określonego procentu wartości przedmiotu umowy, natomiast w art. 483 § 1 k.c. chodzi raczej o "zalecenie zachowania dla kary formy pieniężnej a nie na przykład innych rzeczy zamiennych". W wyroku z 8 lutego 2007 r., sygn. akt I CSK 420/06, Sąd Najwyższy stwierdził, że dopuszczalne jest "posłużenie się innymi miernikami wysokości, np. ułamkiem wartości rzeczy albo ułamkiem innej sumy (wartości kontraktu), jeżeli ustalenie kwoty byłoby tylko czynnością arytmetyczną, natomiast przyjęcie konstrukcji prawnej zakładającej ustalanie w przyszłości podstawy naliczania kary umownej nie byłoby zgodne z art. 483 § 1 k.c. i stanowiłoby inną czynność prawną" niż zastrzeżenie kary umownej. Stanowisko, zgodnie z którym określenie kary umownej może nastąpić także przez wskazanie kryteriów pozwalających na wyliczenie sumy, którą dłużnik zobowiązany będzie zapłacić wierzycielowi, zajęto również w wyrokach Sądu Najwyższego z 6 lutego 2008 r., sygn. akt II CSK 428/07; z 15 listopada 2012 r., sygn. akt V CSK 515/11; z 2 czerwca 2016 r., sygn. akt I CSK 506/15; z 28 czerwca 2017 r., sygn. akt IV CSK 525/16, oraz z 23 stycznia 2019 r. sygn. akt I CSK 712/17. W znacznej części stanów faktycznych będących podstawą wydania wymienionych orzeczeń (wyroki Sądu Najwyższego z 20 maja 1998 r., sygn. akt I CKN 671/97; z 8 lutego 2007 r., sygn. akt I CSK 420/06; z 6 lutego 2008 r., sygn. akt II CSK 428/07; z 28 czerwca 2017 r., sygn. akt IV CSK 525/16) kara umowna została ustalona jako

procent określonej kwoty za każdy dzień zwłoki. Jak natomiast wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 22 października 2015 r., sygn. akt IV CSK 687/14, nieokreślenie w umowie końcowego terminu naliczania kar umownych ani ich kwoty maksymalnej, prowadzi do obciążenia zobowiązanego tym świadczeniem w nieokreślonym czasie, a więc w istocie tworzy zobowiązanie wieczne, niekończące się. Takie ukształtowanie zobowiązania zapłaty kary umownej, nie spełnia należącego do jego istoty wynikającego z art. 483 § 1 k.c. wymagania określenia sumy pieniężnej podlegającej zapłacie w związku z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania niepieniężnego. Wymóg ten jest spełniony, gdy strony z góry określają wysokość kary umownej, albo gdy w treści umowy wskazują podstawy do definitywnego określenia jej wysokości. W uzasadnieniu wyroku z 3 października 2019 r., sygn. akt I CSK 280/18, Sąd Najwyższy podkreślił, że "[i]stotne jest, aby zarówno strony umowy, jak i następnie sąd rozpoznający sprawę byli w stanie obliczyć wysokość kary umownej. Oznacza to, że kara umowna powinna być możliwa do wyliczenia już w momencie zawarcia umowy, a jej wysokość nie powinna wymagać dowodzenia - może to dotyczyć całej kary umownej, jak i kary umownej za jednostkę czasu w wypadku zwłoki w spełnieniu świadczenia (np. za dzień)".

Z kolei w wyroku z 20 maja 2021 r., sygn. akt IV CSKP 58/21 (OSNC 2021, Nr 12, poz. 87), Sąd Najwyższy przyjął, że zastrzeżenie kary umownej za zwłokę w spełnieniu świadczenia niepieniężnego w postaci ułamka (procentu) wartości świadczenia za każdą jednostkę czasu zwłoki, bez jednoczesnego określenia z góry maksymalnej kwoty takiej kary, nie narusza art. 483 § 1 k.c. Z kolei w uchwale z 9 grudnia 2021 r., sygn. akt III CZP 16/21, Sąd Najwyższy uznał, że dopuszczalne jest zastrzeżenie kary umownej za zwłokę w wykonaniu zobowiązania w postaci określonego procentu ustalonego wynagrodzenia umownego za każdy dzień zwłoki, nawet jeżeli nie określono końcowego terminu naliczania kary umownej ani jej kwoty maksymalnej.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie aprobuje powyższe, jednocześnie zaś - podobnie jak w uchwale z 9 grudnia 2021 r. - nie podziela stanowiska wyrażonego w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 22 października 2015 r., IV CSK 687/14, zgodnie z którym kara umowna za zwłokę nieograniczona terminem

końcowym naliczania lub maksymalną wysokością jest niedopuszczalna, gdyż stanowiłaby zobowiązanie wieczyste. Zakaz kreowania zobowiązań wieczystych wynika z natury stosunku obligacyjnego i odnosi się kategorii zobowiązań ciągłych, tj. takich, w których przynajmniej jedno ze świadczeń ma charakter świadczenia ciągłego lub okresowego. Aby zapobiec trwaniu takiego zobowiązania w nieskończoność i zarazem zwiększaniu się jego rozmiaru, w art. 365¹ k.c. ustawodawca przewidział, że każda ze stron zobowiązania bezterminowego o charakterze ciągłym może je wypowiedzieć z zachowaniem terminów ustawowych, umownych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu. Ten ostatni przepis nie znajduje jednak zastosowania do zobowiązania zapłaty kary umownej. W tym przypadku jednak dłużnik może zakończyć stan opóźnienia, spełniając świadczenie główne. Nawet gdy to nie nastąpi, zarówno roszczenie o spełnienie świadczenia głównego, jak i roszczenie o zapłatę odsetek, mogą ulec przedawnieniu. Właściwym instrumentem łagodzenia skutków zastrzeżenia nadmiernie wygórowanej kary umownej i zapewnienia równowagi interesów jest instytucja miarkowania kary (zob. uchwałę z 9 grudnia 2021 r., sygn. akt III CZP 16/21, j.w.). Powyższe stanowisko podziela Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie, uznając, iż opisane w umowach w niniejszej sprawie mechanizmy naliczania kar umownych nie naruszają ram autonomii woli stron stosunku obligacyjnego i przez to nie mogą być uznane za nieważne na podstawie art. 58 § 2 k.c. Powyższe rzutuje na ocenę zarzutu naruszenia art. 493 § 3 k.p.c. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469; co do reguł intertemporalnych zob. art. 11 tejże). Jak wskazał Sąd *a quo*, Powód już w pozwie przyznał skuteczne doręczenie mu przez Pozwaną oświadczeń o potrąceniu kar umownych przed procesem, a wymaganie udowodnienia wiarygodności przedstawionej do potrącenia dokumentami wskazanymi w art. 485 k.p.c. nie dotyczy sytuacji, w której do potrącenia doszło przed doręczeniem Pozwanemu odpisu nakazu zapłaty i pozwu. Potrącenie obejmowało roszczenia z tytułu kar umownych, nie zaś - jak twierdzi Skarżący - z tytułu poniesionej przez Pozwaną szkody.

Sąd Najwyższy nie podziela zarzutu naruszenia art. 65 § 2 k.c. W istocie rozważania Powoda w tym zakresie oraz formułowane zarzuty koncentrują się na kwestionowaniu oceny dowodów przez Sądy *meriti* w sprawie. Natomiast co do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 382 i art. 391 § 1 k.p.c., należy przypomnieć, że podniesienie zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może być skuteczne jedynie wtedy, gdy uzasadnienie nie pozwala w ogóle na odtworzenie rozumowania Sądu, które nie poddaje się kontroli instancyjnej. Natomiast niezadowolenie strony z treści poczynionych ustaleń pozostaje irrelewantne dla rozstrzygnięcia w postępowaniu odwoławczym, jeżeli nie brak błędów w jego rozumowaniu oraz są one oparte na prawidłowej, zgodnej z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ocenie dowodów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 21 września 2021 r., sygn. akt I NSNc 68/20, niepublikowany). Naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. stanowi usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy wskutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 7 października 2005 r., sygn. akt IV CK 122/05 niepublikowany; 28 listopada 2007 r., sygn. akt V CSK 288/07, niepublikowany; 21 lutego 2008 r., sygn. akt III CSK 264/07, OSNC-ZD 2008 Nr D, poz. 118, postanowienie z 23 lipca 2015 r., sygn. akt I CSK 654/14, niepublikowane). W niniejszej sprawie Sądy *meriti* przedstawiły motywy w sposób czytelny i pozwalający na ustalenie rozumowania, zaś ocena dowodów nie naruszała wskazanych powyżej wymagań.

Należy natomiast uwzględnić zarzut Powoda odnoszący się do naruszenia 484 § 2 k.c. W przypadku umowy zawartej między stronami w dniu 6 czerwca 2012 r. naliczona została przez Pozwaną kara umowna za opóźnienie w usunięciu wad i usterek prac Powoda w Hali Targowej w G. - wadliwego montażu siłownika w oknie oraz niedomykającego się okna i pękniętej szyby. W obu przypadkach mimo wezwania Powód nie usunął usterek - w pierwszym wskazując, że wadliwy siłownik został nabyty od Pozwanej, w drugim, iż również od Pozwanej nabył wadliwe elementy. W zakresie oceny rozmiaru miarkowania należy ocenić okoliczności związane z zachowaniem obu stron umowy - zarówno dłużnika, jak i wierzyciela. W niniejszej sprawie Pozwana powinna była współdziałać z Powodem w celu

eliminacji powstałych wad i uszkodzeń. Tymczasem w przypadku usunięcia wady w postaci niedomykającego się okna i pękniętej szyby Pozwana wezwała Powoda do naprawy do 7 października 2013 r., zaś ostatecznie przeprowadzono naprawę zastępczą zakończoną dopiero 8 maja 2014 r. W zakresie dotyczącym instalacji świetlików, jak trafnie zaznaczył Sąd II instancji, Powód wykonywał prace posługując się elementami dostarczonymi przez Pozwaną i wytworzonymi wcześniej przez inny podmiot na jej zlecenie. Jak wskazano, w przypadku wadliwego działania siłowników okiennych nie można wykluczyć ich nieprawidłowego montażu przez Powoda, ale także ewentualnego wpływu wytwórcy okien lub instalacji elektrycznej na działanie całego systemu. W związku z tym usunięcie wadliwości i braków wymagało z pewnością współpracy stron. Zwraca na powyższe uwagę Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, wskazując, że w tych warunkach strony w równym stopniu były zobowiązane nawiązać współpracę celem rozwiązania problemu, czego jednak nie uczyniły. Sąd *ad quem* dokonał miarkowania kwot naliczonych w powyższym zakresie poprzez ich redukcję o połowę. W niniejszej sprawie jednak redukcja taka jest niewystarczająca.

Jak wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z 26 stycznia 2011 r., sygn. akt II CSK 318/10 (niepublikowanym), miarkowanie kary umownej zastrzeżonej na wypadek zwłoki w spełnieniu całości świadczenia jest co do zasady dopuszczalne także ze względu na wykonanie przez dłużnika zobowiązania w znacznej części. Bez względu na to, czy za zasadnicze kryterium oceny rażącego wygórowania kary umownej przyjmie się wysokość szkody czy wysokość odszkodowania, które należałoby się wierzycielowi na zasadach ogólnych, sąd - stosując art. 484 § 2 k.c. - powinien rozważyć okoliczności danego wypadku. Nie może ograniczyć się jedynie do porównania wysokości zastrzeżonych stawek procentowych kar umownych do stawek stosowanych przy zastrzeganiu takich kar w obrocie. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela to stanowisko. Miarkowanie powinno każdorazowo uwzględniać rozmiar spełnionego przez dłużnika świadczenia w stosunku do tego, które uzasadnia zarzut niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania w odpowiednim częściowym zakresie. Za uzasadnione należy w szczególności uznać odniesienie

wysokości kary umownej do wartości prac, w tym robót wykonanych. Wówczas, gdy zakres wadliwego wykonania zobowiązania pozostaje niewielki w porównaniu z rozmiarem prac wykonanych zgodnie z treścią łączącego strony stosunku zobowiązaniowego. Oceniając zachowanie wierzyciela mogące stanowić okoliczność wpływającą na zakres miarkowania kary umownej nie można tracić z pola widzenia nie tylko tego, czy należycie współdziałał on z dłużnikiem w realizacji umowy (w szczególności na etapie współdziałania koniecznego dla usunięcia powstałych wad i usterek przedmiotu umowy porównując z winą samego dłużnika), ale także należy mieć na uwadze jako zasadniczą funkcję kompensacyjną kary umownej i fakt, iż nie może ona stanowić instrumentu służącego wzbogaceniu wierzyciela albo - w przypadku umowy o roboty budowlane - kompensacie jego odpowiedzialności jako wykonawcy wobec inwestora kosztem podwykonawcy. Kara umowna powinna bowiem uwzględniać fakt, iż może być naliczona w sytuacji, gdy niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania stanowi następstwo, okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność (art. 471 k.c.). Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 26 stycznia 2011 r., sygn. akt II CSK 318/10 (j.w.), wina dłużnika sama przez się nie wyłącza możliwości obniżenia kary umownej na podstawie art. 484 § 2 k.c.

Ze wskazanych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zakresie wskazanym w pkt I wyroku, zaś w pozostałym zakresie na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł, jak w sentencji.

Jw.
as